

Almanacka

För Året

Efter Frälsarens CHRISEI Födelse,

1793.

Till STOCKHOLMS Horizont,

Belägen vid 59 grad. 20½ min. Nördl. b. d. g. d.

Eft. Hans Kengl. Majts Nådigste
stadgande utgifwen

Af Dese Vetenstaps-Academie,

Män-Förm.

d. 25 Febr.

Sol-Förm.

d. 5 Sept.

STOCKHOLM.

Tryckt hos JOHAN P. LINDEH.

Eemplaret säljes hafstadt och skuret för 1 Gilling Sp.

Om födan för de Fattige uti hårda år.

Af

Herr Econom. Intendenten FISCHERSTRÖM

Under dyr tid och svåra år, finnes så ofta, buru
de Fattige åro rådlöse och öfverlema sig till Nö-
dens olyckliga följer. Ofta står en mild Natur
och liksom frambjuder hjälpen; men sållan wet man
att nyttja den.

Huru lyckligt wäre det icke, om den Nödstälde
försökte och förfrågade sig! Om funnige Personer
på stället underwiste den Törstige, angöende de fle-
re utvägar, som merändels gifwas, att ahhjelpa mäns-
ge af wäre behof.

Bröd är utan twifvel en Guds gäfwa; men när
Gåden utsigit till så högt pris, att den Fattige knapt
förmår köpa en enda tunna, sem med ottersta spar-
samhet skall utsöpas till flere människor; då qäller
att han förstår anwanta sitt lilla förråd på aldra-
bästa sätt. Det är då som han hör upphöra med
all brödhakning, och endast bedräga sitt lilla mjölförråd
medelut förtning, utan någon föregången jäning.
Wäre Daitarlar upphöde vid den tafligaste sis,
ska möst G-dt af det mjöl de kunnio hafta: Vill-
vai äga de både hålja och syrla att fortätta sina
tunga arbeten.

Det

Det är sakt, att man af Bönor, Årter, Wicker,
Rålrötter, Rofvor, Potater, kan i brist af vanlig
Såd tillreda bröd; åfwen af flere wildtvärande Or-
ters Rötter; såsom af Qwickrot (1), Misne (2),
Wågvärdan (3), Himmelgråset (4), Hasselkven (5),
Brudbröd (6), Knylröt (7), Bäckblad (8), Wall-
örten (9), kan ett nöddbröd beredas; men med bättre
hushållniag skulle Mjölk af dese åmyen, genom fol-
ning med vattea eller vattenblandad mjölk stappa
en god föd. Mög, Söft, Välling och flere osä-
rie rätter, kuska af dem tillagas.

Man wet huru Morrlånningen, åfwen i arda år,
ofta blandar Bark af Tall eller Kuru i brödfödan,
att bibehålla wanen i nödens tid. Sjelfwa bark-
brödet blir åtligare, när i brist af Sädesmjölk det
tjocka af Dranßen blandas uti degen; sändermalea
Tallfaswa skulle göra det hålhosamare; åfwen om
Hjortron, Lingon, eller Örekår, Uljupon, Rönn-
bär inbakades, hvaraf smaken blef mindre lärf. Li-
ka så väl soin barken males till mjölk, funde den på
handqwarn qöras till grpa, och med någon tillsats
af Sädesmjölk användas till gröt-fölning. -

- (1) *Gwitröt*. *Triticum repens*. (2) *Calla palustris*.
(3) *Cichorium intybus*. (4) *Epilobium angustif.*
(5) *Scirpus maritimus*. (6) *Spiraea filipend.*
(7) *Stachys palustris*. (8) *Convallaria polyg.*
(9) *Sympycnum officinale*.

Vå torra sält och sandmoar som åga barrförs, finnes Hedemöhan (1) uti åtskillige landsorter till öf-
wersöd. När denna rånsas, lägnes en dag i varmt
vatten, sedan sönderhackas och sköljes, kan härst
genast kokas året eller vålling. Gröten kokas häst
med mosla; Vällingen häst med mjölk, som åfwen
vattenblandas: af en god knäppnålfwe måsha till
hvarje flop mjölk, får man en så smaklig mat-
räkt, att den af en hvar kan åtas med nöje. Man
kan jämväl torea den rengjorde måhan, och i på-
sar bulta den sönder till mjölk, hvilket utan skada kan
i många år förvaras, och hvaraf Lunnbröd åfwen
kan hakas. Två tunnor väl rejsad måsha anses li-
ka så dryga i hushållet som en tunna Sädesmjölk.
Osta kan en mäniska af denna Hedemåha samla
tre till fyra tunnor om veckan.

Renmåhan (2), hvilken hvit såsom snödrifvan
finnes liggande inellan buskar och träd; och Lung-
måhan (3) som växer på trädstämmar i gamla sko-
gar, kudna med nästan lika tillzagning blifwa mat-
uytigel, och komma i kraft och verkan nörmast till
Hedemåhan. Växerliggen kan af dese och flere Wäg-
eller Lekarter en bättre föda vinnas, än af Bark,
Agnar,

- (1) *Islandsmåha*, *Lichen islandicus*. (2) *Lichen rangiferinus*. (3) *Lichen pulmonarius*.

Planar, Höfrö, Linnaeknopp, Löf, Holm, Granbarr, m. m. hvilka i nödens tid så ofta tillgripas.

Om Våhren finnas många växter, hvilkas Blad tjäna att tillagas som Rål eller Spinat, till exempel: Brännäflan, Pisenlit (1), Gode henrik (2), Orläggan (3), Rattost (4), Snärjegräs (5), Råstistel (6), Strandkål (7), Sqwallerkål (8), Smultrongräs (9), Maria Tåldyna (10) m. fl. Deutom bladen af Törnbussen, af Winbärs, Brusbärs, Berberis, och Hallon-buske. Ejelwa de spåda Bjöcklöfwen om Våhren funna med blandning af andre växter göras matnyttige. Htere af de uppnåmde kunde insyras till framdeles behof.

Wåplingsblommor, i synnerhet de röda, torfas, malde eller bultade till mjöl som länge kan förvaras, nyttas med fördel när de kokas i vatten, blandad mjölk.

Ejelkar af Rödbetor, af Portlaka m. fl. sönderstāras, förmållas, torfas och förvaras, funna sedan sjuvmas som Turska bönor.

Kårest Arithalm och bladen på Art. riset blifwa genom kokning smaklige.

Spåda

- (1) Leontodon tarax. (2) Chenopodium b. h. (3) Frimula veris. (4) Malva rotund. (5) Galium aparine. (6) Cnicus oler. (7) Crambe marit. (8) Ägopodium pod. (9) Fragaria vesca. (10) Thlaspi b. p.

Spåda Rosblad kunnas tillagas som Gelnot, åfwen så dem af Potater eller Jordvården. De funna om Sommarens torrkas på stänger och förvaras: Wid nytjandet förmållas de och sönderhackade kockas tjockt som gröt. Den som har förråd af Roswor bör såsom i Lyckland skata dem, skåra dem i tunna skifvor, torrka dem i lusten och förvara dem i säckar till winter-provision: Ejelfwa Roskallen funna insyldas, och blandas i kål när den insyras. — Ejelwanes Pandio göres af Hvitkålsblad, åfwen af Rosblad, hvilka läggas i en hög rundel på marken gjord af spjälör. Man ritkassar nägre glödande stenar och lägger stark tyngd på läcket. Om Wintern hembrer detta. Man huager streken deraf efter behof hvilka upptinas, stölsjas och kokas till en tjock kål-gröt.

Men då knapte någon af alla bekanta örter, är så nyttia för människo-släget som Potates, ty wore önskligt att wid hvarje foja deuna välfignade ört planterades som bland alla åtliga växter är den hördfaste, som kan odlas både på wall och i lös jord, utan jordens utmårlande; des plantering på åker kan medföra långt sörre nyttio än Fråde; ty Sommar arbetet årsättas mångdubelt genom aslomsten. — Tusendtals männingar i Lyckland och Skociland lever af latte eller stekie Jordgrönn.

Jefte hör den fattige, den behöfande, njuta minsta räts-
ten till vår ommärksamhet. Vi se ofta uti Stader, huru
Oldater och Arbetare, hvilka måst från Krogen hämta des-
ras föda, sällan eller aldrig få åta sig mätte: ty födningss-
medel för en ringa penning dro ej att tillgå. — Om en Kål-
rot skalas och riswes, och detta risna wispas i blod från
Glaatarhuset, till en fasthet af lagom tjock gröt, slås sedan
i en smörd i kruppana och derefter gräddas på elden eller i
bakugn, så får man en smaklig Pudding, hvarmed en fas-
tig kan för ringa pris, mer än en gång, utan Bröd, mätta
sig. Mordtter, Matater, Rosvor, med flere andre rötter
kunna äfven härstll nyttjas.

Ett annat medel bör äfven ansföras, som med så stor
avta blifvit utrikes försökt: då 5 eller 6 personer, kunna
åta sig två gånger mätte om dagen af en mark Hvetemjöl.
Af detta göres med litet saltadt watten en lagom mjuk
dej, hvilken finasstyckas och sedan på det tunnaste utkastas.
Nii en dryg kanna upfkort watten som saltas, läggas en sjerbe-
dels mark Smör eller sett, hvarefter detta får starkt uppjudas,
då de utkastlade degstycken, skurne i minsta bitar, bitkastas ef-
ter hand; kokas sedan saktet med lindrig eld halsannan tim-
ma, under oinrörning. Tjocknar Soppa kan frist watten
tillspädas; anses den vara för tunn, tilläggas litet mjöl.
Smöret fullte till halsen kanna sparas, om wattenblandad mjölk
tagas. Har man ej Hvetemjöl, kan något mera tagas af
Rågmjöl, eller och Kornmjöl, äfven kan Hafres Årt- och
Rödnmjöl nyttjas. — Med nämnde medel blefvo år 1747
nästan 400,000 människor i Frankrike som ledo drifft på Bröd
under sex weckor uppehållne. (Fortsättning nästa år.)